

Mo Chuimhne ar an Teilifís Bradach

Seosamh Ó Cuaig

An oíche ar taispeánadh an scannán faoin dornálaí Sean Ó Mainnín i Ros Muc bhí an Chrannóg lán go doras. Bhí muintir Ros Muc bródúil astu féin an oíche sin agus ar ndóigh bhí siad thar a bheith ríméadach as a raibh le feiceáil ar an scáileán acu. Ba tráthúil an ní é freisin gur trí TG4 a tháinig an scannán.

Ní dhéanann muintir Ros Muc dearmad aon uair go raibh baint mhór ag an méid a tharla sa gCrannóg sa mbliain 1987 le TG4 a bheith ann beag ná mór. Is mór an chreidiúint atá ag dul do Cheannaire TG4, Alan Esselmont, as ucht nach ndearna seisean dearmad air ach an oiread.

“I Ros Muc atá fréamhacha TG4,” a dúirt sé agus é ag cur an scannáin i láthair.

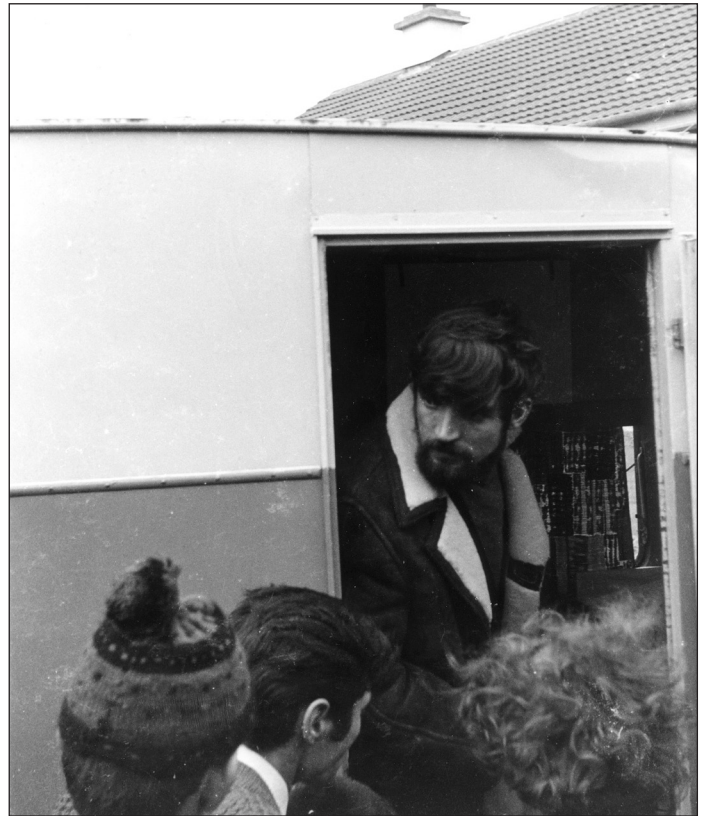
Fág faoi fhear na hAlban é. Ní minic a chuala muid craoltóirí Éireannacha á admháil, bíodh siad ag craoladh i mBéarla nó i nGaeilge. Déantar dearmad sách minic freisin ar bhaint Ros Muc le bunú Raidió na Gaeltachta.

Níl fúm anseo cuntas mion a thabhairt ar an gcaoi ar cuireadh an teilifís bradach ar an aer i Ros Muc. Fágfaidh mé faoi dhaoine eile é sin a dhéanamh. Ní fhéadfainn dearmad a dhéanamh, mar sin féin, ar dhaoine a raibh lámh acu san obair - Colm Ó Mainnín go speisialta, Piaras Ó Gaora agus, ar ndóigh an eagraíocht Cumhacht a chosain an tarchuradóir ar thaobh Chnoc Mordáin ar fhaitíos ruathair ó na Gardaí. Ba é Maidhc Ó Conaire a bhí i mbun slándála sa gCrannóg. Ormsa agus ar Cholm Ó Mainnín a cuireadh an dualgas Oireachtas na nGael a eagrú go speisialta i Ros Muc an chéad deireadh seachtaine de Dheireadh Fómhair le go bhféadfaí imeachtaí an Oireachtais sin a chraoladh ar an teilifís bradach. Ar ndóigh craoladh imeachtaí Oireachtas na nGael a bhí i Ros Muc i 1970 ar Shaor-raidió Chonamara. Macalla air sin a bhí anseo.

Cuireadh i mo leith ag an am gur fhan mé amach cuid mhaith as an iarracht de bharr mé a bheith ag obair i Raidió na Gaeltachta. Ní dóigh liom go raibh an breithiúnas sin cóir ná cothrom. Dúirt fear fiúntach liom ó shin a bhí i gceartlár na hoibre é féin go raibh an t-ádh dearg orm nár chaill mé mo phost le chomh mór agus a bhí mé luaite leis an teilifís bradach. Is cinnte go raibh iarrachtaí déanta agam féin agus ag daoine eile le tamall maith roimhe sin a leithéid de stáisiún a chur ar an aer.

Nuair a bhí mé ag obair leis an nuachtán “Amárach”, scríobh mé alt ag cur síos ar an gcóras teilifíse a bhí acu ar Oileáin Fharó nó na Scigirí mar a thugtar ar na hoileáin freisin. Tharla ina dhiaidh sin go ndeachaigh Donncha Ó hÉallaithe, Ruaidhrí Ó Tuairisg agus Pádraig de Bhaldráithe ar thuras farraige i mBád Chonraí, an St. Patrick. Spreag an t-alt iad le dhul ag fiosrú faoin gcóras teilifíse sna Scigirí.

Ar theacht abhaile dóibh, casadh Bob Quinn dóibh agus d’inis siad dhó faoin gcóras teilifíse a bhí ag muintir na Scigirí ina dteanga féin. Dúirt Bob gurbh fhiú féachaint leis an rud céanna a dhéanamh i gConamara agus Teilifís na Gaeltachta a bhunú.

Saor-raidió Chonamara

*Ag Tigh Vail Uí Fhlathartaigh, an Caorán Mór, an Cheathrú Rua
Seosamh Ó Tuairisg sa “stiúideo” [Pic. Tomás Ó Raighne]*

Ba é Bob a fuair an té a bhí in ann an tarchuradóir a chur le chéile leis an gcraoladh bradach a dhéanamh.

Rinne mé féin agus daoine eile iarrachtaí in imeacht na mblianta tarchuradóir a fháil le stáisiún mídhleathach teilifíse a chur ag craoladh. Is cuimhin liom uair a ndeachaigh mé féin agus cara maith liom ag bailiú airgid lena aghaidh. Gheall daoine flaithiúla suimeanna maíthe airgid dhúinn freisin.

Chuaigh muid ag triall ar Sheán Mac Stiofáin cuir i gcás - fear a bhí ina cheann foirne ar Shealadaigh an IRA tamall roimhe sin. Dúirt sé go bhfaigheadh sé £3,000 dhúinn as ciste éicint a raibh smacht fós aige air.

Thug muid cuairt ar fhear a raibh eolas aige ar bhealaí oibre rialtas Cumannach na Rúise. Mhínigh sé dhúinn go raibh sé le dhul ar cuairt chun na Rúise maidin lá arna mháireach ach ní mórán dóchais a bhí aige go bhfaigheadh muid aon *rouble* éasca óna Cumannaigh de bharr nach raibh conradh cultúrtha éicint sínithe acu fós le rialtas na hÉireann. Dá mbeadh, d’fhéadfaí traidhfil *roubles* a chur trí chumann éicint. Chuala mé ó shin go raibh bealaí eile ann lena dhéanamh ach má bhí ní bhfuair muid aon tuairisc orthu

ag an am.

Mar a tharla níor thóg muid airgead ó dhuine ar bith a gheall é. ‘Sé’n socrú a rinne muid leo go gcuirfeadh muid fios ar an airgead chomh luath agus a d’aimseodh muid tarchuireadóir. Níor aimsigh. Tháinig fear níba éifeachtaí inár ndiaidh a fuair tarchuireadóir.

Díospóireacht mhór amháin a tharla nuair a bhí an teilifís bradach le cur ar an aer i Ros Muc, argóint a thosaigh idir mé féin agus daoine eile faoi ar cheart Mír 31 den Acht Craolacháin a bhriseadh ar an aer. Ba sheo é an dlí a chuir cosc ar agallaimh le daoine as Sinn Féin. Bhí físeán ag Tommy Collins, léiritheoir scannán as Doire, den díospóireacht a tharla roimhe sin ag Ardtheis Shinn Féin nuair a bhí Gerry Adams agus Ruairí Ó Brádaigh ag dealú óna chéile. Díospóireacht den scoth a bhí inti. Dá gcráolfadh RTE an méid a dúradh, nó dá mbeadh cead acu é a chraoladh, ba mhór a chuideodh sé le próiseas na síochána a bhrostú.

Thuigfeadh duine ar bith a d’fheicfeadh é go raibh Gerry Adams ag dul bealach na síochána de réir a chéile. Creidim féin fós gurb é an toradh a bheadh air sin go gcríochnódh an cogadh ó thuaidh i bhfad níos tuisce ná mar a tharla.

Chuir mise in aghaidh an físeán a chraoladh ar an teilifís bradach mar gur thuig mé go rímhaith gurbh é sin a bheadh ina phríomhscéal ar na meáin chumarsáide ar maidin. Déarfaí nach raibh ionainn ach bolscairí ar son an IRA. Dhéanfaí dearmad den chás a bhí muid a chur chun cinn ar son seirbhíse buan teilifíse don Ghaeltacht.

Níorbh ionann sin agus a rá ar ndóigh nach raibh mé go mór in aghaidh Mhír 31 den Acht Craolacháin. I m’ainimse a thosaigh cúis Cheardchumann na nIriseoirí, an NUJ, le tabhairt go Cúirt na hEorpa i Strasbourg. Mattie Jó Shéamais a d’iarr orm é a dhéanamh. Ba é Mattie an t-ionadaí ceardchumainn a bhí againn i gCasla ag an am.

“An ndéanfaidh tú é?” a dúirt Mattie.

“Is mór an chúis bhróid dhom é a dhéanamh, a Mhattie” a dúirt mise.

“Ó CUAIG AND OTHERS V IRELAND” an teideal a bhí ar an gcúis i dtosach, leagan a raibh mé an-bhródúil as.

“BETTY PURCELL AND OTHERS” an t-ainm a bhí acu sa deireadh.

Ní bhfuair mé amach ariamh cé a d’athraigh é. Nuair a bhí an chúis críochnaithe i Strasbourg, bhí mé féin, fear na gCearta Sibhialta, Kevin Boyle agus Frank Clarke ag siúl i

Saor-raidió Chonamara

Colm Ó Donnachadha ag an deasc craolta [Pic. Tomás Ó Raighne]

dtreo an aerfoirt. D’fhiafraigh mé de Frank Clarke cén seans a bhí againn.

“Seans an-mhaith ar fad,” a dúirt sé, “d’éirigh go breá linn.”

Chuaigh mé anonn ag Kevin.

“Abhcóide é Frank,” ar seisean, “agus tá sé ag smaoineamh mar abhcóide, ach is cúis pholaitíochta í seo agus bheadh amhras orm.”

B’fhíor dhó. Chaill muid. Bhásaigh Kevin Boyle ó shin agus is é Frank Clarke Príomhbhreitheamh Éireann inniu.

Ach ar ais go Ros Muc linn. Nuair a léigh Charlie Haughey faoin gcráoladh bradach ghlaoigh sé ar Phríomhfheidhmeannach Údarás na Gaeltachta, Ruán Ó Bric. Cheistigh sé é faoin gcráoladh bradach. “Get me a report on it,” a dúirt Charlie. Ba shin é an tús ar an gcuid oifigiúil den fheachtas ar son na teilifíse.

Ón gcarbhán go dtí Ceannáras TG4 i mBaile na hAbhann